

УДК 658.111

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ДИНАМІКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

В. І. ДИБЛЕНКО, О.О. ШЕВЧЕНКО, Ю.І. ДУНДОВА

Київський національний університет технологій та дизайну

Висвітлено теоретичні засади щодо визначення категорії «виробничий потенціал», обґрунтовані особливості оцінки динаміки виробничого потенціалу держави

Виробничий потенціал як економічна категорія має певний склад, структуру, особливості формування, розвитку і використання. Промислові підприємства, в межах яких відбуваються виробничі процеси, відіграють важливу роль в нарощуванні виробничого потенціалу держави. Активна виробнича діяльність, реалізація виробничих можливостей суб'єктів господарювання, уособленням яких виступає виробничий потенціал, сприяє розвитку економіки, підвищенню добробуту суспільства, забезпеченню соціальної стабільності, зокрема, зайнятості населення.

Об'єкти та методи дослідження

Вивчення теоретичних засад та методичних підходів здійснювалося в працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як, Авдєєнко В., Ареф'єва О., Архипов В., Ансофф І., Друкер П. та інших.

Аналіз опублікованих праць засвідчує, що виробничий потенціал розглядається як центральна ланка потенціалу господарських систем різних рівней і масштабу, але недостатньо розроблені принципово важливі питання, пов'язані з формуванням системи оцінки ефективності виробничого потенціалу, особливо це стосується застосування методів оцінки динаміки економічних часових рядів, зокрема, дослідження швидкості зміни виробничого потенціалу держави.

Постановка завдання

Мета дослідження – розкриття сутності економічної категорії «виробничий потенціал», обґрунтування показників та підходів до оцінки динаміки виробничого потенціалу держави.

Результати та їх обговорення

Виробничий потенціал, як функціональна складова акумулює в собі значну частину потенціалу господарської системи.

Вітчизняні науковці дають різні визначення категорії «виробничий потенціал».

Так, Анчішкін О. визначає виробничий потенціал, як сукупність ресурсів, які в процесі виробництва набувають форми факторів виробництва .

Іщук С. визначає виробничий потенціал як складну, організовану, динамічну систему, яка формується з множини елементів, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії і виконують різні функції в процесі виготовлення продукції необхідної кількості та якості в терміни, визначені ринком .

Федонін О., Репіна І., Олексюк О. у складі виробничого потенціалу виділяють фондовий потенціал, потенціал оборотних фондів, потенціал землі і природно-кліматичні умови, потенціал нематеріальних активів, потенціал технологічного потенціалу .

На формування виробничого потенціалу впливає багато факторів: технологічні, виробничі, організаційні, економічні, інформаційні, управлінські та інші, а цільові оцінки виробничого потенціалу дають змогу забезпечити реалізацію стратегій розвитку економічної системи.

Щоб оцінити виробничий потенціал на рівні країни більшість вчених пропонують розглядати в динаміці такі показники :

- валовий внутрішній продукт , який характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у сфері матеріального і нематеріального виробництва;
- кількість зайнятого населення, тобто людські ресурси, які задіяні в процесах виробництва та обслуговування;
- вартість основних фондів, як сукупності засобів праці, якими розпоряджаються окремо взяті суб'єкти господарської діяльності;
- інвестиції в основний капітал, як обсяг видатків, направлених на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу;
- оборотні активи, що представляють собою сукупність грошових коштів та їх еквівалентів тощо.

На основі показників виробничого потенціалу можна здійснити оцінку результативності виробництва у порівнянні з витраченими виробничими ресурсами, тобто визначити ефективність використання виробничого потенціалу на рівні країни.

Для комплексної оцінки виробничого потенціалу держави може бути використаний інтегрований показник «темп виробничого потенціалу», який з одного боку характеризує інтенсивність використання всіх видів ресурсів, а з іншого – дозволяє оцінити в динаміці ефективність виробничої діяльності в цілому.

Темп виробничого потенціалу ($T_{вп}$) в загальному вигляді розраховується за формулою:

$$T_{вп} = \sqrt[n]{T_1 * T_2 * \dots * T_i}, \quad (1)$$

де $T_1, T_2 \dots T_n$ – темп показників оцінки потенціалу; $i = 1 \div n$ – кількість показників, прийнятих до оцінки.

Темп окремого показника (T_i):

$$T_i = P_i / P_j, \quad (2)$$

де P_i – значення показника i -го періоду (року); P_j – значення показника періоду (року), прийнятого за базу для порівняння.

При порівнянні певної множини послідовних рівнів база порівняння може бути постійною чи змінною. За постійну базу обирається або початковий рівень ряду(попередній рік до року, що оцінюється), або рівень, який вважається вихідним для розвитку явища (базовий рік), що вивчається. Відповідно характеристики динаміки, обчислені відносно постійної бази, називаються базисними. Якщо кожний рівень ряду P_i порівнюється з попереднім P_{i-1} , характеристики динаміки називаються ланцюговими.

В залежності від бази порівняння формула темпу показника набуває відповідного вигляду:

– базисний темп ($T_i^б$);

$$T_i^б = P_i / P_0,$$

де P_0 – значення показника року, прийнятого за базисний;

– ланцюговий темп $T_i^л$:

$$T_i^л = P_i / P_{i-1}.$$

Для оцінки ефективності використання виробничого потенціалу на рівні країни можна застосовувати такі показники: продуктивність та трудомісткість суспільної праці, фондівіддачу та фондомісткість основного капіталу, оборотність оборотних активів та інші, тому для оцінки темпів виробничого потенціалу прийняті: продуктивність праці, оборотність оборотних фондів, фондівіддача.

Вибір даних показників зумовлений тим, що вони характеризують ефективність використання окремих складових виробничого потенціалу (робочої сили, основних та оборотних фондів).

Формула темпу виробничого потенціалу за вказаними показниками набуває такого вигляду:

$$T_{вп} = T_{пп} * T_{ок} * T_{фв}$$

де $T_{пп}$ – темп продуктивності праці; $T_{ок}$ – темп обіговості обігових коштів; $T_{фв}$ – темп фондівіддачі.

Результати розрахунків представлені в табл. 1 та на рис. 1.

Таблиця 1. Темп виробничого потенціалу

Темп зміни	Роки								
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Базисний	1,10	1,15	1,25	1,47	1,72	1,82	1,98	2,04	1,17
Ланцюговий	1,10	1,04	1,09	1,17	1,17	1,06	1,09	1,03	0,87
Різниця	0	0,11	0,16	0,30	0,55	0,76	0,89	1,01	0,30

Таким чином, можна визначити дві тенденції зміни виробничого потенціалу: так, якщо за базу порівняння прийнято 2000 рік, то відносно нього спостерігається зростання значення показників, в свою чергу, якщо за базу порівняння прийняти рік, що передує року, котрий підлягає оцінці, – також спостерігається зростання, проте меншими темпами.

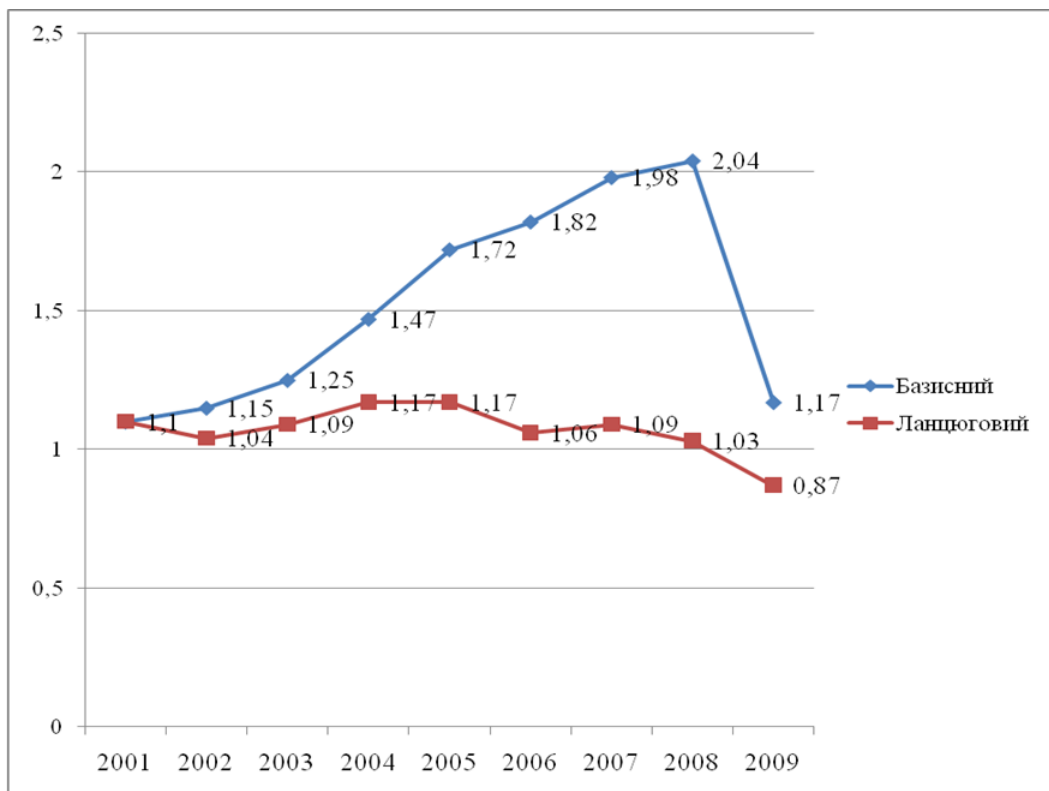

Рис. 1. Інтенсивність використання виробничого потенціалу України

Хоча обидва підходи до вибору бази для оцінки виробничого потенціалу демонструють зростання темпу інтенсивності використання (значення темпу вище 1, окрім 0,87 в 2009 році), проте перший варіант оцінки надає дані відносно зміни показника порівняно з базовим роком, не враховуючи зміни даного показника відносно інших років, тому при цьому може виникати проблема неврахування в досить великому інтервалі часу інфляційних процесів, кризових процесів, які виникають як на рівні держави, так і на світовому рівні, але цей недолік враховує наступний підхід, при якому оцінка проводиться відносно попереднього року.

Подальше нарощування виробничого потенціалу залежить від оновлення потенціалу підприємств на основі їх технічного переозброєння, реконструкції, структурної перебудови, переорієнтації виробництва на розвиток соціальної сфери. Перш за все необхідно розглянути проблемні питання, пов'язані з формуванням та оцінкою базового (наявного) потенціалу на рівні підприємства та особливостями його розвитку з урахуванням інноваційного напрямку.

Висновки

Виробничий потенціал можна розглядати як виробничі можливості щодо випуску певного обсягу продукції, товарів та надання послуг. Оцінка інтенсивності використання виробничого потенціалу залежить від обґрунтування як системи показників, так і від методу оцінювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдєєнко В.Н., Котлов В.А. Производственный потенциал / промышленного предприятия /— М.: Экономика, — 1995. — 240 с.
2. Ареф'єва О.В., Коренков О.В. Управління потенціалом розвитку промислових підприємств: Монографія. — К.: ГРОТ, — 2004. — 200 с.
3. Іщук С. Концептуальні засади формування і розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств . Регіональна економіка. — 2005. — №3. — с. 48–56.
4. Федонін О.С., Репіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка. — К.: КНЕУ, 2006. — 315 с.

Надійшла 12.03.2012